

Bir aydın tipi ve AB

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

Mesut Yılmaz'ın son açıklamaları AB'yle ilişkilerin ancak 2003 yılında somutlaşacağını söylüyor. Bunun nedeni acaba bizden mi kaynaklanıyor, bilinmez. Yani, AB olgusunda müdahil olan kesimlerden (paydaşlardan) gelen tepkiler

sonucunda kısa sürede adım atılamayacağını sezdik de onun için mi ilişkiyi zamana yaymak istiyoruz?

Önce paydaşların kimler ve sorunun ne olduğunu belirleyelim. Paydaşlar, en geniş anlamda toplumdan, askeriyeden ve aydınlardan oluşan bloktur. Sorun da Kopenhag Kriterleri'nin zorunluluklarını yerine getirmektir. Şimdi sorun - paydaş ilişkisine bakalım.

AB'ye katılmakla toplum arasında bir çelişki olmadığını gösteren araştırmalar var elimizde. Temel zorluğun askeriyeyi bazı hususlarda ikna etmekten kaynaklandığıysa biliniyor. Geriye aydınlardan kalıyor. Onlar da ikiye ayrılmış durumda. Bir grup olumlu tavır alırken bir başka grup yalnız AB'ye karşı çıkmakla kalmıyor, olumlu tutum takınanları da ağır bir dille eleştirip suçluyor. İşte, şimdi bu kesimin üstünde durmak istiyorum. Neden bazı aydınlardan

Avrupa düşüncesine karşı çıkıyor?

Bence bu sorunun en kestirme yanıtı Avrupa'yla yaşadığımız paranoyak ilişkidir. Türkiye, belli bir kesimiyle ve çok uzun bir dönem boyunca Avrupa'yı emperyalizmin ta kendisi olarak görmüştür. Hatta bir anlamda bugünkü varoluşunu onunla giriştiği savaşa borçludur. Bu savaş askeriye, aydınlardan ve bürokrasinin işbirliği ile kazanılmıştır ve bu gerçek asla unutulmamıştır. Yakın döneme kadar devam eden Soğuk Savaş aynı düşünceyi çok farklı kaynaklardan da olsa beslemiştir. Fakat, aynı Avrupa, aynı blok için modernleşmenin ve ayakta kalabilmenin tek koşuludur. Eğer Avrupa 'fen ve teknik' olarak benimsenirse sorun çözülecektir ki, Tanzimat'tan bugüne değin işlenen düşünce ve ana yaklaşım budur.

Bu anlayışın arkasında aydın - askeriye ittifakı var. Yenileşme ideolojisi, 1970'lerin sonuna kadar bu ikili tarafından ve aydınlardan sivil alandaki öncülüğüyle Türkiye'ye aktarıldı. Bu, ayrılmamış, bir öncülüğü gereksinim organik toplum modelinin bir sonucuydu. Aydın, Avrupa'yı emperyalizmin kaynağı olarak görüyor, toplumun ona ne kadar yaklaşması gerektiğini kendisinin ve ordunun belirleyeceğine inanıyordu. Böylece Kemalist ideolojinin yapısal ve kurumsal mantığına göre hareket ediliyordu. Çünkü, Kemalizm hem Avrupalı hem Avrupa karşıtıydı. Ordunun ve

aydının rolü bu denklemin dengeleri içinde belirleniyordu.

Bu anlayış aydınlardan hem ulus devleti tüm ideolojik açılımlarıyla hem orduyu bu ideolojinin koruyucu gücü olarak benimsemeye sürükler. Oysa 1980 sonrasında ve özellikle de 1990'lar boyunca bu kavramların tümünde çok önemli değişiklikler ortaya çıktı. Hem ulus devlet anlayışı aşındı, merkezi devlet otoritesinin yeri en genel anlamda yeni bir demokrasi kavramıyla dolduruldu hem de aydın - devlet ayrışması yaşandı.

Son ve belki de en önemli olgu ise küreselleşmenin getirdiği yeni uluslararası stratejinin bir düşman (foe) mantığından uzak kavramlarla biçimlenmesidir. Ama eğer her şeye rağmen belli bir aydın kesimi kendi doğru bildiğinde ayak diriyorsa onun da nedeni kendi bağımsız, özgür benliğiyle ayakta duramamasıdır. Belli bir devlet - ideoloji bütünlüğü içinde kalmazsa kimliğini billurlaştırmamasıdır. Tabii, buna bir de o aydının üstlendiği 'öncülük' rolünü, aydının 'bilen özne' oluşunu, kısacası kendi kurulu iktidarından vazgeçemeyişini eklemek gerekir. Oysa aradan geçen zamanda, yani son otuz yılda aydın tanımı değişmiş, değindiğim tavrı gösteren organik aydınlardan 'özümlü' (specific) aydınlardan gelmiştir.

Mevcut tavrı gösteren aydınlardan kendilerine hâlâ aydın diyorlar mı?